

Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

N2015/2191/J

Yttrande över SOU 2015:15 Slutbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen - Attraktiv, innovativ och hållbar strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och framför följande synpunkter:

Övergripande synpunkter

Kommunal välkomnar varmt ambitionen att stärka den svenska jordbruks- och trädgårdsproduktionens konkurrenskraft genom att i ett helhetsgrepp se över näringarnas styrkor och potential på marknaden och för samhället. Kommunal ställer sig bakom de övergripande förslagen om att formulera en vision, att utarbeta en strategi samt att inrätta ett nationellt råd som bidrar till att genomföra strategin och att stärka samverkan i näringen.

Kommunal eftersträvar säker tillgång på säkra livsmedel från ett jordbruk som är socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart. En hållbar jordbruksproduktion med hög livsmedelssäkerhet är nödvändig för hela samhällets utveckling. Den är avgörande både för vår omedelbara överlevnad och långsiktiga hälsa, för såväl naturmiljö och kulturmiljö som för säkerhet och ekonomisk utveckling.

Den svenska produktionen har goda förutsättningar att vara resurseffektiv såväl som hållbar i en global jämförelse. Det är viktigt att utveckla den ur ett livsmedelsförsörjningsperspektiv på global nivå. I en omvärld som förutspås få än större variationer gällande både produktionsvolym och prisnivåer är det viktigt att den svenska kapaciteten att producera livsmedel inte bara behålls intakt utan även stärks.

Kommunal instämmer i utredningens bedömning att ett tydligt politiskt mål är av stor vikt som vägvisare för att påverka attityder såväl inom sektorn som i det omgivande samhället. Kommunal vill understryka det politiska ansvaret för en inhemsk produktion och för en försörjningsgrad som motsvarar behoven under åtminstone sex månader.

Vad som dock oroar och besvärar Kommunal är att trots utredningens insikter om behovet av samarbeten mellan näringens olika aktörer så har Kommunal varken varit en del av eller ens kontaktats av utredningen, på vare sig politisk- eller tjänstemannanivå.

Detta är anmärkningsvärt eftersom den starkaste utvecklingstrenden inom jordbruket, strukturrationaliseringen, leder till att en allt större andel av jordbruksföretagen har och kommer att ha anställd arbetskraft. Dessutom kan vi konstatera att mer än hälften, och en därtill växande andel, av jordbrukets produktion i dag produceras av anställd arbetskraft.

Kommunal noterar att utredningen som med uppdrag att utreda möjligheter för en framtida livskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion, har delat in åtgärdsförslagen på fyra områden; Regler och villkor, Företagande, Kunskap och innovation samt Marknadsförutsättningar. Indelningen ger intryck av ett ändamålsenligt helhetsgrepp, men inom de olika områdena blir bilden något tunnare och intrycket växlar mot att utredningen till stor del haft fokus på olika produktionskostnader och regelförenkling samt harmonisering med EU-lagstiftning. Kommunal skulle önskat ett bredare resultat av utredningen med tydligare genomlysning och större konkretisering av den svenska produktionens styrkor och potential snarare än en jakt på kostnadsposter.

Den modell som ligger till grund för det svenska jordbruket och trädgårdsnäringen ger på det stora hela goda förutsättningar för en effektiv produktion som är mer hållbar än många andra länders produktion, även än de flesta europeiska. Detta är en sund grund, med lägre risker för både antibiotikaresistens, toxiska ämnen i livsmedel, spridning av infektionssjukdomar och förbrukning av naturresurser, med mera, som Kommunal vill bygga vidare på. Det är mer angeläget att vidareutveckla det som gör svenskt jordbruk och trädgårdsodling unik än att söka konkurrera med lågkostnadsstrategi.

Därför tycker Kommunal att det är olyckligt att utredningens regelförslag sammantaget går i riktning mot en slags harmonisering med EU:s regler och lagstiftning. Det undanröjer de val som lett till och slagit vakt om våra goda förutsättningar för en såväl effektiv som hållbar produktion av säkra livsmedel.

Arbetskraft – en tillgång

Det framgår av utredningen att det är 10 000 företag som står för merparten av produktion och av sysselsättningen i primärproduktionen. Av dessa företag har en stor andel anställd arbetskraft.

Kommunal befarar en allvarlig förlust av humankapital i att se hur utredningen reducerar arbetskraft till en kostnad. Hela tillgångsaspekten av arbetskraften som humankapital och som en del av produktionssystemets teknologi och kunskapsnivå går obemärkt förbi rakt igenom utredningen. Det är en brist i utredningen och en risk för det svenska jordbrukets framtida konkurrenskraft, att utredningen inte för några resonemang om hur arbetskraften kan vara en av de nycklar som gör den svenska produktionen konkurrenskraftig på annat sätt än genom att vara billig.

Det är anmärkningsvärt, till och med oroande, att utredningen jämför arbetskraftskostnader mellan länder utan att reflektera vare sig över skillnader i levnadsstandard alternativt köpkraft, eller när det gäller produktionssystemens utformning och teknologi.

Det föreligger stor risk att ett diagram som 4.1 leder tankarna fel. Där jämförs lönekostnader mellan olika EU-länder utan att variationen i befolkningens köpkraft och i produktionssystemets teknologi i de respektive länderna redovisas. Båda dessa parametrar varierar mellan länder inom EU. När teknologi och produktionssystemens arbetskraftsintensitet inte beaktas, blir lönekostanden per timma mindre relevant eftersom det inte går att säga något om kostnaden per producerad enhet. Teknologigraden varierar dessutom mellan olika produktionsgrenar, vilket spelar stor roll både för den faktiska kostnaden för anställd arbetskraft per producerad enhet, och för vilken inriktning det finns förutsättningar för att vara konkurrenskraftig inom.

I utredningen förekommer Irland som exempel på var arbetsgivareavgifterna är låga och att det leder till en låg arbetskraftskostnad. Kommunal vill dels framhålla att vi får vissa saker för arbetsgivareavgiften, dels påpeka att lantarbetaren på Irland har radikalt lägre löner än arbetstagare på den övriga arbetsmarkanden. Detta talar för att det irländska samhället är mycket segregerat. Om man vidare jämför med landets levnadsstandard skönjer man att en del av samhället, till exempel lantarbetarna, måste antingen leva i fattigdom, eller ha dubbla jobb för att försörja sig. Det är inte en utveckling som Kommunal kan acceptera i Sverige. Och det ska absolut inte vara den svenska jordbruks- och trädgårdsproduktionen som driver en sådan utveckling.

Kommunal ställer krav på jordbrukets och trädgårdsodlingens produktion. Dessa krav omfattar fyra områden.

- Kollektivavtalade arbetsvillkor
- Hög livsmedelssäkerhet
- God djurhälsa
- Låg miljöbelastning

I avtalslagen finns ett begrepp som kallas oskäligen lön. Det innebär att en arbetsgivare måste följa kollektivavtalets miniminivåer (AD). I sammanhanget anser Kommunal att det är på sin plats att nämna att *God sed på arbetsmarknaden* handlar om arbetstider, arbetsschema, lönenivåer samt rätten att kombinera arbetsliv och föräldraskap. Vad som kan konstateras är att hela det svenska jordbruket och trädgårdsnäringen saknar etiska plattformar för anställd arbetskraft till skillnad från flera andra branscher, bland annat längre fram i livsmedelskedjan.

I utredningen saknar Kommunal också en problematisering av förhållandena för den migrerande arbetskraftens villkor och ersättningar i Sverige. Då arbetsvillkoren tyvärr alltjämt är undermåliga fortsätter Kommunal sitt arbete, och i år intensifieras arbetet inom såväl skogsbranschen som inom fältmässig grönsaksodling och växthusodling.

Att i detta läge lyfta arbetskraftskostnaden som en relevant orsak till bristande konkurrenskraft ser Kommunal som en orimlig bedömning.

När arbetstagarna har anständiga arbetsvillkor och levnadsvillkor så har arbetsgivaren det också.

Företaget och människan

När det gäller kapitalförsörjning och ägande vill Kommunal förekomma utvecklingen genom att påtala en del av den problematik som kan följa med institutionella ägare och riskkapitalbolag. I andra regioner där denna typ av kapital börjat försörja sektorn och i vissa fall helt ta över, har det visat sig kunna leda till än större problem med landsbygdens utveckling och än värre utnyttjande av migrerande arbetskraft över stora landområden. Kommunal befarar att en liknande utveckling vore en stor utmaning att motverka om kapitalförsörjningen växlar om till att komma från denna typ av ägare.

Utredningen vill öka fokus på att uppnå förenkling när det gäller bedömning av vilka växtskyddsmedel som ska tillåtas i Sverige. Kommunal menar att konkurrenskraft är fel bedömningsgrund för sådana beslut. Kommunal vill påminna om att växtskyddsmedel innehåller substanser som både kan vara skadlig för människor, djur och miljö och som utsätter såväl producenter som konsumenter för risker. Det är omsorg om människor, djur och miljö som är skälet till att färre växtskyddsmedel är tillåtna i Sverige än i EU i övrigt. Så menar Kommunal att det ska vara även i fortsättningen. Därför anser Kommunal att KemI även fortsättningsvis bör ha i uppdrag att bedöma och godkänna växtskyddsmedel primärt utifrån en analys av hälsorisker snarare än utifrån ett förenklingsperspektiv och ett konkurrenskraftsperspektiv.

Livsmedelsstrategin

De är avgörande att det pågående arbetet med att ta fram en svensk livsmedelsstrategi fortsätter att söka möjligheter och lösningar på områdena företagande, marknad, kunskap, teknologi och innovation.

Kommunal menar att stor potential för att stärka den svenska jordbruks- och trädgårdsproduktionen finns på dessa områden. En viktig möjlighet för näringen att ta vara på är dagligvaruhandelns vilja att minimera risker på områdena livsmedelssäkerhet, negativ miljöpåverkan och sociala villkor i primärproduktionen.

Kommunal instämmer i utredningens förslag om att ursprungsmärkning kan stärka banden mellan produktionsled och konsumentled, och vill lägga till att även produkt-/kvalitetsmärkning kan vara en framgångsrik väg för att stärka den svenska produktionen som varumärke.

Kommunal saknar dock idéer om utbildningsinsatser för att stärka och ta vara på den anställda arbetskraftens potential bland utredningens förslag.

Offentlig upphandling, menar Kommunal, kan utöver att bidra till innovationer så som utredningen föreslår, fylla en viktig funktion genom att ställa krav på den produktion som levererar till det offentliga. Det som konsumeras i svensk offentlig verksamhet bör ha producerats i enlighet med de krav som ställs från det offentliga på det svenska jordbruket och trädgårdsodlingen.

Detta är en viktig fråga att driva för till exempel det nationella råd som föreslås av utredningen. Det kan lokalt ha stor betydelse för efterfrågan på delar av produktionen trots att offentlig upphandling i sammanhanget omfattar små volymer.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Per Holmström
Förste vice ordförande

Sofia Berglund
Utredare